WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE

Wymagania edukacyjne niezbędne do uzyskania poszczególnych śródrocznych i rocznych ocen klasyfikacyjnych

KLASA VIII

Wymagania konieczne: ocena dopuszczająca

Uczeń:

- wyjaśnia, czym jest społeczeństwo,
- podaje przykłady potrzeb człowieka,
- przytacza przykłady ról społecznych,
- wymienia osoby, podmioty oraz instytucje, które mają wpływ na rozwój młodego człowieka i zaspokajanie jego potrzeb,
- podaje przykłady norm społecznych,
- przytacza przykłady pozytywnych i negatywnych wzorców zachowań funkcjonujących w swoim środowisku rówieśniczym,
- wyjaśnia, czym są zdrowie psychiczne i depresja.
- podaje rodzaje grup społecznych,
- wymienia grupy społeczne, do których należy,
- przytacza przykłady korzyści wynikających z bycia w grupie,
- wymienia typowe konflikty występujące w szkole i grupie rówieśniczej,
- określa, jakie zachowania prowadzą do sporów,
- wymienia podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej i w szkole,
- podaje przykłady autorytetów.
- tłumaczy, czym są dyskusja i debata,
- podaje przykłady sytuacji, w których młody człowiek powinien zachować się asertywnie,
- gromadzi argumenty o szkodliwości używek.
- tłumaczy, czym jest rodzina,
- wylicza podstawowe wartości kształtujące życie rodzinne,
- opowiada o roli rodziców, dzieci i osób starszych w rodzinie,
- przedstawia wartości ważne dla jego rodziny.
- wylicza podstawowe funkcje szkoły,
- podaje podstawowe prawa i obowiązki ucznia,
- określa, kto tworzy samorząd uczniowski,
- znajduje potrzebne informacje w statucie swojej szkoły,
- rozpoznaje przypadki naruszania praw ucznia,
- wskazuje osoby, u których może szukać pomocy w przypadku naruszania praw ucznia.
- wyjaśnia, czym jest gospodarstwo domowe,
- tłumaczy pojęcie budżetu,
- odróżnia dochody rodziny od wydatków,
- wymienia podstawowe zasady konstruowania budżetu domowego,
- wyjaśnia, kim jest konsument,
- wylicza podstawowe prawa przysługujące konsumentowi,
- wypełnia typowy formularz reklamacyjny,
- oblicza podstawowe dochody i wydatki gospodarstwa domowego.
- tłumaczy, czym są prawa człowieka,
- wyjaśnia, czym jest Powszechna deklaracja praw człowieka,
- przedstawia podstawowe prawa zawarte w Konwencji o prawach dziecka,
- podaje przykłady łamania praw dziecka.
- podaje przykładowe prawa i wolności,
- wylicza kategorie praw człowieka.
- podaje przykłady łamania praw człowieka,

- wylicza przykłady spraw, z którymi można zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich,
- przytacza przykłady spraw, które należy zgłosić do Rzecznika Praw Dziecka.
- wyjaśnia, czym jest przemoc i kogo dotyczy,
- podaje przykłady przemocy,
- wskazuje przykładowe osoby i instytucje, do których można się zwrócić w sytuacji doświadczania przemocy,
- wymienia główne zalety i wady korzystania z internetu.
- tłumaczy, kim są niepełnoletni i nieletni,
- przytacza przykłady spraw, którymi zajmuje się policja,
- wylicza podstawowe uprawnienia policji,
- podaje główne prawa przysługujące obywatelom w kontaktach z policją.
- wyjaśnia, czym jest samorząd,
- wymienia rodzaje samorządów działających w Polsce,
- wymienia zasady działania samorządu terytorialnego,
- podaje przykłady zadań samorządów,
- wymienia jednostki podziału terytorialnego w Polsce,
- podaje nazwy gminy, powiatu i województwa, w których mieszka, oraz nazwy województw sąsiednich,
- odczytuje dane z wykresu.
- wymienia organy władzy w gminie,
- wskazuje, jakich organów dotyczą wybory samorządowe,
- wylicza podstawowe zadania gminy,
- wyjaśnia, czym jest budżet obywatelski,
- bierze udział w przygotowaniu prezentacji na temat swoje gminy / swojego miasta.
- wymienia przykładowe zadania powiatu,
- wylicza organy powiatu,
- podaje organy województwa,
- wymienia przykładowe zadania samorządu wojewódzkiego,
- wskazuje, gdzie znajdują się siedziby władz powiatu i województwa, w których mieszka.
- odszukuje stronę internetową własnego urzędu gminy, starostwa powiatowego, urzędu marszałkowskiego,
- tłumaczy, czym jest korupcja,
- przytacza przykłady aktywności obywatelskiej,
- wskazuje problemy społeczne występujące w jego społeczności lokalnej.
- wskazuje, jakie więzi łączą jednostkę z ojczyzną i małą ojczyzną,
- wymienia i opisuje symbole RP,
- podaje sytuacje, w jakich najczęściej wykorzystuje się symbole narodowe,
- wylicza wybrane święta narodowe,
- przedstawia zasady właściwego zachowania w trakcie uroczystości państwowych, świąt narodowych, wobec symboli narodowych,
- odczytuje dane z wykresu.
- wyjaśnia, czym jest obywatelstwo,
- tłumaczy, do czego służy paszport,
- wymienia podstawowe prawa i obowiązki obywatela RP,
- podaje przykłady wartości obywatelskich.
- wyjaśnia, czym są patriotyzm i patriotyzm lokalny,
- wymienia przejawy patriotyzmu,
- określa, jakie zachowania składają się na postawę patriotyczną,
- wylicza sposoby wyrażania patriotyzmu na co dzień przez uczniów.
- określa różnicę między obywatelami RP a cudzoziemcami,
- odczytuje z mapy, gdzie znajdują się największe skupiska mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce,
- wyjaśnia, czym jest Polonia,
- znajduje na mapie państwa, w których występuje najliczniejsza Polonia.
- tłumaczy, czym jest tolerancja,
- rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu,
- wyjaśnia, czym są hejt i mowa nienawiści.
- określa, czym jest państwo,

- podaje cechy państwa,
- wymienia nazwy współczesnych ustrojów politycznych (demokracja, autorytaryzm, totalitaryzm).
- określa znaczenie konstytucji w państwie,
- wymienia główne rodzaje władzy państwowej,
- opisuje konstrukcję tekstu Konstytucji RP.
- określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę ustawodawczą,
- podaje skład polskiego parlamentu,
- wymienia podstawowe kompetencje Sejmu i Senatu RP,
- odczytuje dane z wykresu dotyczącego aktywności ustawodawczej sejmu.
- określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę wykonawczą,
- wymienia podstawowe kompetencje Prezydenta RP,
- wyjaśnia, kim jest premier i czym jest Rada Ministrów,
- podaje, czym zajmuje się rząd,
- odczytuje dane z tabel dotyczących frekwencji w wyborach parlamentarnych i prezydenckich,
- gromadzi informacje o składzie osobowym urzędującej Rady Ministrów (imię i nazwisko premiera i ministra odpowiedzialnego za sprawy edukacji).
- określa, jakie organy pełnią w Polsce władzę sądowniczą,
- wyjaśnia, co nazywamy wymiarem sprawiedliwości,
- przedstawia rolę sędziów,
- tłumaczy, kim są prokurator, obrońca i obrońca z urzędu.
- wyjaśnia, czym są partie polityczne,
- wymienia rodzaje partii politycznych,
- podaje elementy kampanii wyborczej partii,
- wylicza systemy partyjne.
- tłumaczy, czym są organizacje pozarządowe, i podaje ich główne rodzaje,
- określa, czym jest wolontariat, i przytacza przykłady działań wolontariuszy,
- wymienia korzyści wynikające z pracy w wolontariacie,
- podaje przykłady ogólnopolskich organizacji młodzieżowych,
- odczytuje dane statystyczne z wykresu.
- wyjaśnia, czym jest opinia publiczna,
- wymienia rodzaje mass mediów,
- wskazuje różnice między mediami komercyjnymi a publicznymi,
- objaśnia, czym są fake newsy i bańki informacyjne,
- odróżnia fakty od opinii i komentarzy.
- wyjaśnia, czym są polityka zagraniczna i współpraca międzynarodowa,
- rozwija skrót ONZ,
- przytacza przykłady inicjatyw ONZ,
- podaje pełną nazwę NATO,
- wymienia przykłady działań NATO,
- odczytuje z mapy nazwy państw członkowskich NATO,
- odczytuje dane z wykresu prezentującego wyniki badań opinii publicznej.
- podaje datę i miejsce utworzenia Unii Europejskiej,
- wylicza najważniejsze zadania UE,
- odpowiada, czym jest euro,
- odczytuje z mapy nazwy państw członkowskich UE.
- podaje datę wejścia Polski do UE i określa sposób, w jaki Polacy podjęli decyzję,
- wskazuje główne korzyści, które wynikły dla Polski, jej obywateli i polskich firm z przystąpienia do UE,
- szuka informacji do broszury o sposobach wykorzystywania funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim mieście.
- wyjaśnia, czym jest globalizacja,
- przytacza przykłady globalizacji z codziennego życia,
- podaje przykłady pomocy dla krajów rozwijających się,
- tłumaczy, czym jest zjawisko ocieplania klimatu,
- podaje główne różnice między sytuacją w krajach Północy i Południa.
- podaje główne przyczyny konfliktów zbrojnych,

- wyjaśnia, czym jest ludobójstwo,
- przytacza przykłady działań terrorystycznych,
- odczytuje z mapy informacje o wybranych współczesnych konfliktach na świecie,
- odczytuje wyniki badań opinii publicznej dotyczących zagrożenia terroryzmem w Polsce.

Wymagania podstawowe: ocena dostateczna

Uczeń:

- podaje przykłady potrzeb człowieka z podziałem na kategorie (bezpieczeństwa, przynależności, uznania, samorealizacji i duchowych),
- wskazuje różnice między potrzebami naturalnymi a społecznymi,
- wymienia podstawowe społeczne oczekiwania wynikające z pełnienia roli dziecka i ucznia,
- wylicza przykłady oddziaływania rodziny, szkoły i rówieśników na postawy i zachowania jednostki,
- przedstawia czynniki mające wpływ na samoocenę człowieka,
- podaje przykłady norm społecznych obowiązujących w wybranych społecznościach, np. w rodzinie, szkole,
- wymienia zdrowe nawyki służące utrzymaniu higieny psychicznej,
- wymienia czynniki, które mogą wywołać kryzys psychiczny.
- wyjaśnia, czym jest grupa społeczna, i wymienia jej cechy,
- wylicza główne zasady współpracy w grupie,
- podaje przykłady postaw jednostek wobec konfliktu,
- wskazuje dobre i złe strony poszczególnych postaw wobec konfliktu,
- proponuje sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej, szkole i społeczeństwie,
- porównuje grupę nieformalną, koleżeńską z grupą zadaniową,
- wskazuje różnicę między idolem a autorytetem,
- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego uczuć, jakie towarzyszą ludziom podczas konfliktu.
- przytacza przykłady zachowań asertywnych,
- określa różnice między asertywnością a agresją.
- wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej,
- podaje funkcje rodziny i przykłady ich realizacji,
- wskazuje czynniki sprzyjające zacieśnianiu więzi rodzinnych,
- wylicza główne prawa i obowiązki dzieci w rodzinie,
- podaje podstawowe problemy zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu współczesnych rodzin,
- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego tego, jak w przeszłości obchodzono święta narodowe i religijne.
- wymienia działania, za pomocą których szkoła realizuje poszczególne funkcje,
- przytacza przykłady działań samorządu uczniowskiego,
- podaje formy organizacji życia społeczności szkolnej,
- wyjaśnia, jak należy reagować w sytuacji naruszenia praw ucznia lub pracownika szkoły.
- opisuje strukturę typowego budżetu domowego,
- podaje przykłady łamania praw konsumenta,
- ocenia, czy przykładowy budżet domowy został prawidłowo skonstruowany.
- określa funkcje praw człowieka,
- wymienia cechy praw człowieka,
- wyjaśnia, na czym polega szczególne znaczenie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka,
- tłumaczy sformułowania preambuły Powszechnej deklaracji praw człowieka,
- uczestniczy w dyskusji na temat możliwości ograniczania praw człowieka w różnych sytuacjach.
- podaje przykłady wolności i praw człowieka i obywatela zagwarantowanych w Konstytucji RP,
- wskazuje przykłady praw pierwszej, drugiej i trzeciej generacji,
- odszukuje w Konstytucji RP fragmenty dotyczące wolności i praw politycznych,
- bierze udział w dyskusji na temat prawa do wypoczynku.
- wymienia nazwy przykładowych organizacji pozarządowych zajmujących się ochroną praw człowieka,
- wyszukuje wiadomości o interwencjach Rzecznika Praw Obywatelskich,
- analizuje informacje umieszczone na stronie internetowej Rzecznika Praw Dziecka,
- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego ochrony praw człowieka.
- tłumaczy, czym są społeczności internetowe,
- opowiada o zagrożeniach obecnych w środowisku sieciowym (cyberprzemoc),

- wymienia rodzaje cyberprzemocy,
- wylicza skutki przemocy,
- podaje zasady bezpiecznego korzystania z sieci,
- analizuje własne zwyczaje związane z wykorzystywaniem internetu,
- uczestniczy w przygotowaniu plakatu przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci,
- wyszukuje informacje o Niebieskich kartach i sporządza notatkę na temat praw ofiar przemocy domowej.
- wymienia główne zasady odpowiedzialności prawnej nieletnich,
- wyjaśnia, dlaczego prawo inaczej traktuje niepełnoletnich i dorosłych,
- przytacza przykłady spraw, którymi zajmuje się straż miejska (gminna),
- podaje podstawowe uprawnienia straży miejskiej (gminnej),
- wskazuje uprawnienia przysługujące służbom porządkowym,
- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego bezpiecznego korzystania z sieci oraz unikania zagrożeń związanych z przestępczością.
- opisuje funkcjonowanie samorządu terytorialnego,
- wyjaśnia znaczenie zasad, na których opiera się funkcjonowanie samorządu terytorialnego,
- wylicza organy samorządu terytorialnego,
- wskazuje podobieństwa i różnice między państwem a samorządem terytorialnym,
- bierze udział w przygotowaniu prezentacji na temat swojego województwa oraz wydarzeniach i postaciach z jego dziejów (znajduje informacje na odpowiednich stronach internetowych).
- odróżnia organy uchwałodawcze od organów wykonawczych gminy,
- określa sposób wyłaniania władz gminy oraz ich odwołania,
- bierze udział w dyskusji o zadaniach gminy,
- przytacza przykłady wpływu mieszkańców na życie gminy,
- odszukuje na stronach urzędu swojej gminy informacje o działalności młodzieżowej rady gminy, inwestycjach ze środków unijnych, budżecie obywatelskim,
- bierze udział w dyskusji o bieżących problemach społeczności lokalnej,
- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego strategii rozwiązania określonego problemu społeczności lokalnej.
- wyjaśnia sposób wyboru i odwołania organów powiatu,
- tłumaczy, jak są wyłaniane i odwoływane organy wojewódzkie,
- uczestniczy w przygotowaniu prezentacji dotyczącej działań podjętych przez władze swojego powiatu i województwa (znajduje informacje na odpowiednich stronach internetowych),
- uczestniczy w dyskusji na temat znaczenia współpracy między władzami samorządowymi a państwowymi dla funkcjonowania województwa,
- uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat wybranych tradycji i zwyczajów swojej społeczności regionalnej,
- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego koncepcji akcji promującej region za granicą.
- wyjaśnia, czym jest Biuletyn Informacji Publicznej,
- podaje prawa obywatela w kontaktach z urzędami,
- odnajduje informacje o projektach zrealizowanych w gminie w ramach budżetu obywatelskiego,
- przygotowuje notatkę na temat struktury urzędu swojej gminy lub swojego miasta,
- wyjaśnia, czemu przestrzeganie zasad etycznych jest ważne w życiu publicznym.
- wyjaśnia, czym są naród i wspólnota etniczna,
- określa, czym jest tożsamość narodowa,
- wylicza przykładowe elementy i wartości składające się na polskie dziedzictwo narodowe,
- wyszukuje informacje o polskich zabytkach i miejscach wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO,
- bierze udział w grupowym opracowaniu zagadnienia ochrony polskiego dziedzictwa i pamięci o przeszłości narodu,
- uczestniczy w dyskusji o problemie znieważania symboli narodowych.
- określa, czym jest tożsamość europejska,
- podaje definicję narodowości,
- podaje przykłady Polek i Polaków, których postępowanie było realizacją wartości obywatelskich,
- bierze udział w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno--kulturowych.
- podaje przykłady działań patriotycznych w gospodarce.
- wyjaśnia, czym są mniejszość narodowa i etniczna,

- podaje nazwę języka regionalnego uznanego w polskim prawie,
- rozróżnia imigrantów, emigrantów i uchodźców,
- tłumaczy, czym jest azyl,
- wymienia mniejszości narodowe i etniczne we współczesnej Polsce,
- wyjaśnia, czym są stereotypy,
- podaje definicję nietolerancji,
- określa, czym jest ksenofobia,
- objaśnia, czym są szowinizm, rasizm i antysemityzm,
- wskazuje skutki szowinizmu, rasizmu i antysemityzmu,
- tłumaczy, czym jest kosmopolityzm,
- podaje definicję Holokaustu,
- opracowuje sposoby przeciwdziałania nietolerancji,
- bierze udział w dyskusji o granicach tolerancji,
- opowiada o swoich wrażeniach po przeczytaniu tekstu źródłowego.
- wylicza podstawowe funkcje państwa,
- rozróżnia funkcje wewnętrzne i zewnętrzne państwa,
- wskazuje różnicę między monarchią a republiką,
- podaje główne różnice między demokracją, autorytaryzmem a totalitaryzmem,
- wymienia zasady, na których opiera się funkcjonowanie demokracji,
- wyjaśnia, czym się różni demokracja bezpośrednia od pośredniej,
- wymienia podstawowe formy demokracji bezpośredniej,
- wskazuje na mapie Europy monarchie i republiki,
- określa korzyści, jakie daje obywatelom ustrój demokratyczny,
- bierze udział w dyskusji na temat możliwości życia w Polsce bez władzy państwowej.
- wyjaśnia, czym jest państwo prawa,
- tłumaczy, czym są akty prawne, i podaje ich główne rodzaje,
- wskazuje główne aspekty określone w konstytucji,
- podaje, jaką funkcję pełni Trybunał Konstytucyjny,
- wylicza podstawowe zasady ustroju Polski zawarte w Konstytucji RP,
- wymienia wartości, do których odwołuje się preambuła Konstytucji RP,
- odnajduje w Konstytucji RP rozdziały, w których zostały opisane wolności, prawa i obowiązki obywateli,
- znajduje potrzebne informacje we fragmencie ustawy o referendum ogólnokrajowym,
- wymienia sprawy, które mogą być poddane pod referendum ogólnokrajowe,
- uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat historii polskich konstytucji.
- wyjaśnia, jak Sejm i Senat RP podejmują decyzje, kto kieruje pracami obu izb oraz ile trwa kadencja posłów i senatorów,
- tłumaczy, czym jest immunitet,
- wylicza główne zasady wyborów do Sejmu i Senatu RP,
- wymienia główne etapy procesu ustawodawczego,
- określa, kto w Polsce może wystąpić z inicjatywą ustawodawczą,
- wyjaśnia, jakie uprawnienia w trakcie prac nad ustawą posiada prezydent,
- wyszukuje informacje o ugrupowaniach politycznych, które mają swoje kluby lub koła w sejmie, przyporządkowuje je do koalicji i opozycji.
- przedstawia główne zasady wyboru Prezydenta RP,
- omawia kompetencje Prezydenta RP,
- wyjaśnia, jak są powoływani premier i Rada Ministrów,
- omawia kompetencje rządu,
- wylicza Prezydentów RP po 1989 r.,
- określa, za kadencji którego prezydenta uchwalono Konstytucję RP,
- odszukuje w internecie wiadomości na temat decyzji obecnego rządu, które wpłynęły na życie jego rodziny,
- bierze udział w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów,
- znajduje informacje o działaniach obecnego Prezydenta RP związanych z polityką wewnętrzną i zagraniczną kraju.
- podaje zasady działania sądów,
- wymienia zadania trybunałów,

- na podstawie tekstu źródłowego przytacza przykłady spraw, którymi zajmują się współczesne sądy,
- wyjaśnia, jakie znaczenie ma dla obywateli dwuinstancyjność postępowania sądowego,
- odszukuje informacje na temat ostatniego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego,
- bierze udział w dyskusji na temat immunitetów sędziowskich.
- przedstawia zawartość programu politycznego partii,
- określa, w jaki sposób partie dążą do osiągnięcia swoich celów,
- przedstawia systemy partyjne,
- tłumaczy, czym są koalicja i opozycja w parlamencie,
- wymienia nazwy największych polskich partii politycznych,
- wyjaśnia, czym jest statut partii,
- wyszukuje potrzebne informacje w tekście ustawy o partiach politycznych.
- wyjaśnia, co oznacza prawo do swobodnego zrzeszania się,
- przytacza przykłady działań organizacji pozarządowych,
- wymienia cele działalności ogólnopolskich organizacji młodzieżowych,
- wylicza przykładowe działania podejmowane przez związki zawodowe,
- odszukuje informacje o organizacjach pozarządowych, które funkcjonują w najbliższej okolicy,
- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego założenia stowarzyszenia,
- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego akcji wolontariackiej.
- określa, do czego służą sondaże,
- tłumaczy, czym jest wolność słowa,
- wylicza funkcje mediów,
- podaje zalety i wady mediów społecznościowych,
- wymienia główne zasady etyki dziennikarskiej,
- określa, czym jest kampania społeczna,
- podaje definicję spotu wyborczego,
- wskazuje pozytywne i negatywne skutki rozwoju środków masowego przekazu dla społeczeństwa,
- porównuje sposób przedstawienia jednego wydarzenia w artykułach z kilku źródeł i oddziela fakty od opinii,
- gromadzi materiały dotyczące wybranej kampanii społecznej,
- wskazuje funkcje mediów przejawiające się w stronach internetowych, które odwiedza,
- znajduje informacje na temat wyników wybranego badania opinii publicznej.
- wskazuje przejawy realizacji przez państwo polityki zagranicznej,
- wymienia podstawowe zadania ambasadora i konsula,
- wylicza główne cele i działania ONZ,
- tłumaczy, czemu służą misje pokojowe ONZ,
- określa najważniejsze cele NATO,
- przytacza przykłady aktywności Polski w ONZ i NATO,
- odszukuje informacje o przypadku zastosowania weta w czasie obrad Rady Bezpieczeństwa ONZ,
- ocenia, czy ONZ odgrywa ważną rolę we współczesnym świecie, i uzasadnia swoje zdanie,
- znajduje wiadomości o trzech operacjach NATO przeprowadzonych po 2000 r.
- wymienia główne przyczyny integracji europejskiej,
- na podstawie mapy podaje nazwę państwa, które przystąpiło do UE później niż Polska,
- wylicza nazwy głównych organów Unii Europejskiej,
- odszukuje w Deklaracji Schumana potrzebne informacje,
- bierze udział w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej,
- uczestniczy w przygotowaniu projektu dotyczącego obchodów Dnia Europejskiego,
- gromadzi materiały dotyczące brexitu,
- bierze udział w dyskusji na temat skutków brexitu.
- wylicza podstawowe prawa obywatela UE,
- wymienia cztery najważniejsze zasady europejskiego rynku wewnętrznego,
- przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w Unii Europejskiej dla pracowników i osób podróżujących,
- określa źródła funduszy unijnych i główne kierunki ich dysponowania,
- gromadzi informacje na temat inicjatyw polskiego rządu zgłoszonych na forum Unii Europejskiej.
- wylicza główne skutki globalizacji,

- określa, z czego wynika podział na kraje rozwinięte i rozwijające się,
- wskazuje główny kierunek migracji,
- wylicza główne zagrożenia i wyzwania XXI w.,
- bierze udział w dyskusji o wyzwaniach związanych z migracją,
- opracowuje notatkę o wybranej polskiej organizacji pozarządowej, która pomaga mieszkańcom państw rozwijających się,
- przygotowuje plakat przestrzegający przed skutkami zmian klimatu,
- uczestniczy w pracach nad prezentacją na temat najbiedniejszych państw świata,
- bierze udział w dyskusji dotyczącej wpływu światowych problemów na niego i jego rówieśników.
- tłumaczy, na czym polega terroryzm,
- wymienia skutki terroryzmu,
- określa skutki konfliktów,
- odszukuje informacje na temat cyberterroryzmu,
- znajduje w internecie wiadomości o zbrodniach ludobójstwa popełnionych w XX w.,
- bierze udział w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych.

Wymagania rozszerzające: ocena dobra

Uczeń:

- uzasadnia, że człowiek jest istotą społeczną,
- wyjaśnia, na czym polega proces socjalizacji,
- określa, jaką rolę w procesie socjalizacji odgrywa rodzina,
- wymienia kategorie norm społecznych,
- określa, które spośród podanych zachowań są oceniane z zastosowaniem norm prawnych i uzasadnia swój wybór,
- wskazuje zależności pomiędzy zdrowiem psychicznym a funkcjonowaniem jednostki w społeczeństwie.
- omawia podział grup społecznych,
- omawia różne sposoby rozwiązywania konfliktów: rozmowę, negocjacje, mediacje i arbitraż, wskazuje ich dobre i złe strony,
- wymienia warunki prowadzenia skutecznych negocjacji.
- podaje reguły obowiązujące uczestników dyskusji i debaty,
- przedstawia warunki asertywności,
- buduje asertywną wypowiedź na temat szkodliwości używek.
- przedstawia argumenty na poparcie twierdzenia, że rodzina jest podstawową grupą społeczną,
- omawia najważniejsze funkcje rodziny,
- wylicza typy rodziny,
- tłumaczy, czym jest władza rodzicielska,
- omawia prawa i obowiązki dzieci w rodzinie,
- podaje nazwy instytucji wspierających rodziny.
- omawia prawa i obowiązki ucznia,
- charakteryzuje poszczególne instytucje życia szkolnego (organizacja, zadania, formy działania),
- na podstawie Konstytucji RP i statutu swojej szkoły wyjaśnia, jak należy reagować w przypadkach naruszania praw uczniów lub pracowników szkoły.
- tłumaczy podstawowe zasady ekonomii kierujące budżetem gospodarstwa domowego,
- proponuje, jak uzyskać nadwyżkę budżetową oraz jak uniknąć „dziury" w budżecie,
- wylicza przyczyny powstawania deficytu w budżecie domowym,
- przedstawia zasady świadomych, bezpiecznych zakupów,
- wskazuje, w jakich przypadkach konsument ma prawo do zwrotu towaru,
- wymienia instytucje chroniące prawa konsumenta.
- podaje okoliczności uchwalenia i postanowienia Powszechnej deklaracji praw człowieka,
- wyjaśnia znaczenie poszczególnych cech praw człowieka,
- omawia genezę i treść Konwencji o prawach dziecka,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości ograniczania praw człowieka w różnych sytuacjach.
- wyjaśnia różnicę między prawami a wolnościami,
- wskazuje ograniczenia praw i wolności,

- omawia poszczególne kategorie praw człowieka,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat prawa do wypoczynku.
- wyjaśnia przyczyny łamania praw człowieka,
- wskazuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka,
- przedstawia sposób wyboru, metody działania oraz uprawnienia Rzecznika Praw Obywatelskich,
- wyjaśnia, jaką rolę w systemie ochrony praw człowieka odgrywa Rzecznik Praw Obywatelskich,
- prezentuje sposób powoływania, metody działania oraz kompetencje Rzecznika Praw Dziecka.
- tłumaczy, czym są przemoc fizyczna, psychiczna, dręczenie,
- proponuje, jak na przemoc powinni reagować jej świadkowie,
- opowiada o różnych sposobach szukania pomocy w sytuacji doświadczania przemocy,
- wskazuje instytucje, do których należy się zwrócić w przypadku wystąpienia przemocy domowej,
- podaje przykłady społeczności internetowych, analizuje własną przynależność do nich,
- przedstawia korzyści, jakie zyskują użytkownicy internetu,
- aktywnie uczestniczy w przygotowaniu plakatu przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci.
- wskazuje, w jakich przypadkach odpowiedzialność ponosi sprawca, a w jakich jego rodzice lub opiekunowie,
- wyjaśnia, na jakich zasadach nieletni odpowiadają za popełnienie wykroczeń i przestępstw,
- omawia uprawnienia i zadania policji,
- przedstawia prawa przysługujące obywatelom (zwłaszcza niepełnoletnim) w kontaktach z policją,
- charakteryzuje kompetencje i działania straży miejskiej (gminnej),
- przedstawia zadania Centralnego Biura Śledczego Policji.
- wymienia zadania samorządów terytorialnych, zawodowych, uczniowskich i porównuje te jednostki,
- tłumaczy, czym się różni gmina wiejska od gminy miejsko-wiejskiej i miejskiej,
- określa, jaki charakter ma gmina, w której mieszka,
- aktywnie uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat swojego województwa oraz wydarzeniach i postaciach z jego dziejów.
- omawia zadania poszczególnych organów władzy w gminie,
- podaje przykłady zadań własnych i zleconych gminy,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji o zadaniach gminy, wskazuje, które spośród zadań gminy są najpilniejsze i uzasadnia swoje zdanie,
- przedstawia, jak jest uchwalany budżet obywatelski,
- wskazuje korzyści wynikające z funkcjonowania budżetu obywatelskiego,
- aktywnie uczestniczy w przygotowaniu prezentacji na temat swoje gminy / swojego miasta.
- rozróżnia zadania rady powiatu i zarządu powiatu,
- odróżnia organy uchwałodawcze od organów wykonawczych powiatu i województwa,
- bierze aktywny udział w przygotowaniu prezentacji na temat wybranych tradycji i zwyczajów swojej społeczności regionalnej,
- bierze aktywny udział w dyskusji na temat znaczenia współpracy między władzami samorządowymi a państwowymi dla funkcjonowania województwa i przytacza trafne argumenty.
- odszukuje informacje zamieszczane w Biuletynie Informacji Publicznej,
- omawia zasady etycznego postępowania urzędników,
- tłumaczy konsekwencje łamania zasad etycznych w życiu publicznym,
- podaje możliwe skutki łamania zasad etycznych w życiu publicznym.
- wyjaśnia, na czym polega różnica między wspólnotą narodową a etniczną,
- analizuje czynniki kształtujące poczucie wspólnoty narodowej i etnicznej,
- tłumaczy znaczenie dziedzictwa narodowego,
- charakteryzuje elementy i wartości budujące polskie dziedzictwo narodowe,
- wylicza najważniejsze polskie święta narodowe i wskazuje wydarzenia historyczne, które są podczas nich upamiętniane.
- charakteryzuje więzi łączące obywatela i państwo,
- omawia konstytucyjne prawa i obowiązki obywatela RP,
- wyjaśnia zagadnienie tożsamości zbiorowej,
- wskazuje różnice między obywatelstwem a narodowością,
- charakteryzuje wartości obywatelskie i wyjaśnia ich wartość dla społeczeństwa,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno--kulturowych.
- omawia różnice w rozumieniu patriotyzmu dawniej i współcześnie,

- określa, w jaki sposób zachowanie młodych ludzi wpływa na los ich ojczyzny.
- wyjaśnia, na czym polega różnica między mniejszością narodową a etniczną,
- tłumaczy, dlaczego uchodźcom przysługują szczególne prawa,
- wymienia podstawowe prawa mniejszości w Polsce,
- podaje korzyści, jakie niesie dla Polaków poznawanie kultury mniejszości zamieszkujących Polskę.
- omawia cechy stereotypu,
- przytacza argumenty obalające wybrane stereotypy,
- przedstawia konsekwencje braku tolerancji w społeczeństwie,
- charakteryzuje przyczyny i skutki ksenofobii,
- określa różnice między ksenofobią a kosmopolityzmem,
- analizuje tekst źródłowy.
- wskazuje różnice między narodem a państwem,
- omawia znaczenie suwerenności i przymusowości państwa,
- charakteryzuje poszczególne funkcje wewnętrzne i zewnętrzne państwa,
- tłumaczy, czym jest demokracja konstytucyjna,
- wyjaśnia i omawia zasady, na których opiera się funkcjonowanie demokracji,
- wyjaśnia zasadę suwerenności narodu,
- podaje przykłady spraw, które mogą zostać poddane pod referendum lub stać się przedmiotem konsultacji społecznych,
- wskazuje wady i zalety demokracji bezpośredniej i pośredniej,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości życia w Polsce bez władzy państwowej.
- tłumaczy zasadę konstytucjonalizmu,
- określa znaczenie zasady trójpodziału władzy i równowagi władz dla funkcjonowania demokracji,
- wyjaśnia, dlaczego w republikach obowiązuje zakaz sprawowania dziedzicznej i dożywotniej władzy,
- wymienia rozdziały Konstytucji RP,
- charakteryzuje poszczególne zasady ustroju RP zawarte w Konstytucji RP.
- tłumaczy, jak w pracy parlamentu przejawia się zasada przedstawicielstwa,
- wskazuje, czym wyróżnia się Zgromadzenie Narodowe,
- omawia kompetencje Sejmu i Senatu RP,
- charakteryzuje poszczególne zasady wyborów do Sejmu i Senatu RP,
- analizuje wykres dotyczący aktywności ustawodawczej Sejmu RP i dokonuje potrzebnych obliczeń,
- na podstawie odpowiednich artykułów Konstytucji RP odpowiada, w jakich sytuacjach obraduje Zgromadzenie Narodowe,
- wyjaśnia, jakie znaczenie w państwie demokratycznym ma aktywność wyborcza obywateli.
- omawia poszczególne kompetencje Prezydenta RP z podziałem na politykę wewnętrzną i zagraniczną,
- opisuje procedurę tworzenia rządu,
- charakteryzuje poszczególne kompetencje rządu,
- określa, w jaki sposób współdziałają rząd i prezydent,
- analizuje dane zebrane w tabelach dotyczących frekwencji w wyborach parlamentarnych i prezydenckich,
- aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów.
- przedstawia zasady działania sądów,
- wyjaśnia znaczenie zasad bezstronności i niezawisłości sędziów oraz ich immunitetu i nieusuwalności,
- tłumaczy, kim jest ławnik,
- analizuje tekst źródłowy, na jego podstawie wyjaśnia określenie rządy sędziów,
- wskazuje różnice między wymiarem sprawiedliwości a władzą sądowniczą,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat immunitetów sędziowskich i przytacza trafne argumenty.
- omawia funkcje partii politycznych,
- opisuje partie prawicowe, centrowe i lewicowe,
- tłumaczy znaczenie kampanii wyborczej dla funkcjonowania partii,
- charakteryzuje systemy partyjne, wskazuje wady i zalety każdego z nich,
- tłumaczy, jak utworzyć partię polityczną,
- analizuje tekst ustawy o partiach politycznych,
- podaje nazwy partii politycznych, których przedstawiciele zasiadają w izbie niższej obecnej kadencji,
- przygotowuje notatkę na temat jednej z partii politycznych reprezentowanych w Sejmie RP.
- wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa zasada swobodnego zrzeszania się,

- tłumaczy, czym jest społeczeństwo obywatelskie,
- charakteryzuje działalność organizacji pozarządowych,
- wskazuje różnice między stowarzyszeniem a fundacją,
- charakteryzuje rodzaje wolontariatu,
- określa, jakie działania trzeba podjąć, aby zostać wolontariuszem.
- wyjaśnia znaczenie środków masowego przekazu dla wolności słowa,
- omawia funkcje sondaży,
- opisuje specyfikę mediów jednokierunkowych i interaktywnych,
- opowiada o poszczególnych funkcjach mediów,
- przedstawia rolę mediów społecznościowych w demokracji,
- podaje przykłady fake newsów i uzasadnia swój wybór,
- omawia zasady pracy i postępowania dziennikarzy,
- opisuje obszary tematyczne kampanii społecznych,
- sporządza notatkę z wybranego badania opinii publicznej.
- omawia znaczenie współpracy międzynarodowej dla pokoju na świecie,
- charakteryzuje rolę ambasadora i konsula w polityce zagranicznej,
- podaje czas i okoliczności powstania ONZ,
- określa, ilu członków liczy ONZ,
- wymienia główne organy ONZ,
- opisuje genezę NATO,
- podaje nazwę głównego organu NATO,
- wskazuje na mapie państwa członkowskie NATO z uwzględnieniem kolejnych etapów powiększania się organizacji
- wylicza wybrane ugrupowania międzynarodowe, do których należy Polska.
- omawia główne etapy integracji europejskiej,
- opisuje okoliczności powstania Unii Europejskiej,
- wskazuje na mapie państwa członkowskie UE, uwzględniając kolejne etapy rozszerzania organizacji,
- wymienia podstawowe uprawnienia głównych organów Unii Europejskiej,
- analizuje tekst Deklaracji Schumana,
- podaje praktyczne przykłady realizacji celów UE,
- analizuje materiały dotyczące brexitu.
- omawia przygotowania Polski do przystąpienia do UE,
- charakteryzuje poszczególne prawa obywatela UE,
- przedstawia znaczenie zasad europejskiego rynku wewnętrznego,
- tłumaczy, czym jest i jak działa strefa Schengen,
- wylicza cele, na które są w Polsce przeznaczane dotacje unijne,
- podaje przykłady wykorzystania przez Polskę funduszy unijnych,
- redaguje broszurę o sposobach wykorzystywania funduszy unijnych w swojej gminie lub swoim mieście,
- sporządza notatkę na temat jednej z inicjatyw polskiego rządu zgłoszonych na forum Unii Europejskiej.
- charakteryzuje zjawiska globalizacji i amerykanizacji kultury,
- tłumaczy, czym jest konsumpcjonizm,
- tłumaczy, na czym polegają pomoc rozwojowa i pomoc humanitarna,
- charakteryzuje zmiany klimatu i określa ich skutki.
- omawia przyczyny i rodzaje konfliktów,
- przedstawia źródła i rodzaje terroryzmu,
- na podstawie mapy charakteryzuje wybrane współczesne konflikty na świecie,
- analizuje wyniki badań opinii publicznej dotyczących zagrożenia terroryzmem w Polsce i ocenia, jak poglądy Polaków na ten problem kształtują się obecnie,
- omawia zagrożenia wynikające z cyberterroryzmu dla współczesnych państw i społeczeństw,
- aktywnie uczestniczy w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych.

Wymagania dopełniające: ocena bardzo dobra

Uczeń:

- wskazuje zależności pomiędzy procesem zaspokajania potrzeb a rozwojem człowieka,

- tłumaczy, czym jest osobowość, i jakie ma związki z socjalizacją,
- porównuje społeczne oczekiwania dotyczące pełnienia roli dziecka i rodzica oraz ucznia i nauczyciela,
- podaje przykłady konfliktu ról społecznych,
- wskazuje przyczyny i skutki nieprzestrzegania przez jednostkę norm społecznych,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat teorii Abrahama Maslowa,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat kondycji psychicznej młodych ludzi w Polsce.
- wskazuje wady i zalety różnych metod podejmowania decyzji w grupie,
- określa, które metody są najwłaściwsze dla zespołowego wykonania określonych zadań,
- podaje przykłady sytuacji konfliktowych z codziennego życia, proponuje metody rozwiązania sporu w każdej z nich i uzasadnia swój wybór,
- przytacza przykłady autorytetów, określa, co odróżnia te osoby od idoli, i uzasadnia swoje zdanie,
- redaguje w punktach przebieg negocjacji w przypadku zaczerpniętym ze swojego codziennego życia.
- tłumaczy, czym jest asertywność i jakie ma znaczenie dla funkcjonowania jednostki w społeczeństwie.
- porównuje cechy różnych typów rodzin,
- wskazuje przykłady realizacji poszczególnych funkcji rodziny,
- rozpoznaje przypadki nieprawidłowego realizowania przez rodzinę swoich funkcji,
- wyjaśnia znaczenie szczęścia rodzinnego i jego wpływ na człowieka,
- wskazuje zależności między systemem wartości a zasadami funkcjonowania rodziny.
- wyjaśnia sposób funkcjonowania samorządu uczniowskiego.
- omawia poszczególne typy dochodów i wydatków składających się na strukturę budżetu domowego,
- pisze reklamację.
- proponuje hierarchię funkcji praw człowieka i uzasadnia swoje zdanie,
- uzasadnia potrzebę istnienia międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka,
- przedstawia historię praw człowieka,
- na podstawie preambuły Powszechnej deklaracji praw człowieka wykazuje konieczność ochrony praw człowieka,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości ograniczania praw człowieka w różnych sytuacjach i przytacza trafne argumenty.
- charakteryzuje kategorie wolności oraz praw człowieka i obywatela zagwarantowane w Konstytucji RP,
- określa źródła generacji praw człowieka,
- tłumaczy, na czym polega różnica między prawami pierwszej, drugiej i trzeciej generacji,
- wyjaśnia, w jaki sposób każdy człowiek może wpływać na życie publiczne dzięki wolnościom i prawom politycznym zagwarantowanym w Konstytucji RP.
- omawia kategorie spraw kierowanych do Rzecznika Praw Dziecka,
- charakteryzuje działalność wybranych organizacji pozarządowych działających na rzecz ochrony praw człowieka,
- wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa system ochrony praw człowieka.
- omawia konsekwencje przemocy dla osób, które jej doświadczyły,
- charakteryzuje rodzaje cyberprzemocy oraz podaje metody przeciwdziałania tym zjawiskom,
- charakteryzuje zjawisko uzależnienia od internetu,
- projektuje ciekawą formę plakatu przestrzegającego przed zagrożeniami w sieci,
- uzasadnia konieczność reagowania w przypadkach doświadczania przemocy domowej lub bycia jej świadkiem.
- wyjaśnia, jakie są cele postępowania sądowego wobec niepełnoletnich,
- określa czynniki brane pod uwagę przez organy państwowe przy rozstrzyganiu spraw dotyczących nieletnich,
- wskazuje rodzaje przestępstw, za których popełnienie prawo dopuszcza odpowiedzialność karną nieletnich po ukończeniu 15 roku życia,
- uzasadnia konieczność znajomości praw przysługujących obywatelom w kontaktach ze służbami mundurowymi i porządkowymi,
- podaje przykłady akcji przeprowadzonych przez Centralne Biuro Śledcze Policji.
- wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa samorząd terytorialny,
- wykazuje, że zasady, na których opiera się funkcjonowanie samorządu terytorialnego, obowiązują w codziennym życiu swojej gminy / swojego miasta,
- odczytuje i analizuje dane z wykresu oraz uzasadnia wyciągnięte przez siebie wnioski.
- wyjaśnia zasady referendum lokalnego i wskazuje sprawy, których może ono dotyczyć,
- wyjaśnia, jak działają młodzieżowe rady gminy,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji o bieżących problemach społeczności lokalnej i przytacza trafne argumenty,

- uzasadnia konieczność angażowania się mieszkańców w życie gminy i rozwiązywanie jej problemów.
- porównuje strukturę władz samorządu powiatowego i wojewódzkiego,
- określa, które z organów samorządu powiatowego i wojewódzkiego mogą zostać odwołane przez mieszkańców,
- wskazuje zadania wykonywane przez samorząd gminny, powiatowy i wojewódzki.
- analizuje zawartość Biuletynu Informacji Publicznej urzędu swojego miasta, powiatu lub województwa,
- wyjaśnia znaczenie aktywności obywatelskiej dla funkcjonowania społeczeństwa.
- wyjaśnia sens bycia Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej albo etnicznej,
- przytacza historię symboli RP,
- ocenia, w jakim stopniu znajomość historii wpływa na rozumienie współczesnej sytuacji narodu polskiego,
- wyczerpująco opracowuje zagadnienie ochrony polskiego dziedzictwa i pamięci o przeszłości narodu,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji o problemie znieważania symboli narodowych i przytacza trafne argumenty.
- tłumaczy zależności między różnymi tożsamościami,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat różnych tożsamości społeczno--kulturowych i przytacza trafne argumenty,
- uzasadnia konieczność popularyzowania wartości obywatelskich we współczesnym państwie demokratycznym.
- analizuje wyniki badań dotyczących rozumienia patriotyzmu,
- wyjaśnia znaczenie poszczególnych działań dla polskiej gospodarki.
- przedstawia strukturę ludności zamieszkującej terytorium Polski,
- tłumaczy, jakie cechy języka kaszubskiego zadecydowały o uznaniu go za język regionalny,
- omawia czynniki przyciągające i wypychające wpływające na migrację,
- na podstawie tekstu ustawy podaje kryteria, które decydują w Polsce o uznaniu danej społeczności za mniejszość narodową lub etniczną,
- uzasadnia konieczność ochrony prawnej mniejszości narodowych i etnicznych.
- wskazuje ograniczenia postawy tolerancyjnej i tłumaczy ich przyczyny,
- omawia różnice między szowinizmem a nacjonalizmem,
- prezentuje konsekwencje upowszechniania się ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu,
- formułuje argumenty na poparcie tezy, że walka z brakiem tolerancji jest ważna dla funkcjonowania społeczeństwa,
- formułuje argumenty na poparcie tezy, że pogodzenie różnych tożsamości społeczno--kulturowych jest możliwe,
- analizuje tekst źródłowy, omawia problemy w nim poruszone i formułuje swoje stanowisko wobec nich.
- uzasadnia potrzebę realizowania przez państwo funkcji zewnętrznych,
- analizuje różnice między demokracją, autorytaryzmem a totalitaryzmem w obszarach władzy, praw obywateli, wolności słowa i mediów oraz ideologii państwowej,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat możliwości życia w Polsce bez władzy państwowej, prezentuje stanowisko swojej grupy i przytacza trafne argumenty.
- omawia hierarchię aktów prawnych w Polsce,
- opisuje procedurę zmiany konstytucji i wyjaśnia, z jakiego powodu jest ona szczególna,
- interpretuje artykuły Konstytucji RP dotyczące referendum ogólnokrajowego,
- wskazuje, które opisane w Konstytucji RP wolności, prawa i obowiązki obywateli uważa za najważniejsze, i uzasadnia swoje zdanie.
- opisuje funkcjonowanie Sejmu i Senatu RP z uwzględnieniem działalności klubów i kół poselskich tworzących koalicję
  i opozycję,
- wyjaśnia znaczenie immunitetu dla funkcjonowania władzy ustawodawczej,
- wskazuje różnice w organizacji wyborów do Sejmu i Senatu RP,
- omawia proces ustawodawczy,
- porównuje role Sejmu i Senatu RP w procesie ustawodawczym,
- wyjaśnia rolę Trybunału Konstytucyjnego w procesie ustawodawczym,
- bierze udział w dyskusji na temat ograniczania prawa do głosowania i kandydowania w wyborach parlamentarnych,
- wymienia skutki, jakie niesie dla państwa i społeczeństwa niska frekwencja wyborcza.
- wyjaśnia związek funkcjonowania urzędu Prezydenta RP z republikańską formą rządów,
- tłumaczy, na jakich zasadach działają wotum zaufania i wotum nieufności,
- określa, na czym polega zasada kontrasygnaty,
- tłumaczy, czym jest Rada Gabinetowa,

- wyjaśnia, dlaczego jest potrzebne poparcie większości sejmowej dla Rady Ministrów i premiera,
- omawia trzy kroki w procedurze powoływania Rady Ministrów (na podstawie artykułów Konstytucji RP),
- aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów, przyjmuje rolę lidera grupy.
- opisuje salę rozpraw w procesie karnym,
- charakteryzuje działania Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu,
- wyjaśnia rolę Trybunału Konstytucyjnego w państwie demokratycznym,
- odszukuje informacje na temat sporu o reformę sądownictwa i ustala, jakich kwestii on dotyczył,
- analizuje tekst źródłowy, na jego podstawie omawia wpływ sędziów na sferę polityki i życia społecznego.
- opisuje działalność partii w państwie demokratycznym,
- podaje przykłady działań podejmowanych przez wybraną partię polityczną reprezentowaną w Sejmie RP.
- omawia poszczególne obszary działalności organizacji pozarządowych,
- wyjaśnia, czym jest organizacja pożytku publicznego i w jaki sposób można wspomóc jej działalność,
- uzasadnia konieczność angażowania się w działania organizacji pozarządowych,
- na podstawie analizy danych statystycznych z wykresu wskazuje obszar, w którym organizacje pozarządowe powinny być bardziej aktywne, i uzasadnia swoje zdanie,
- wyjaśnia, jak rozumie słowa Tadeusza Kotarbińskiego.
- przytacza argumenty na poparcie tezy, że wolność słowa i wolne media są fundamentem demokracji,
- charakteryzuje misję mediów publicznych,
- omawia przykłady pozytywnego i negatywnego wpływu mediów społecznościowych na demokrację,
- uzasadnia konieczność przestrzegania zasad etyki dziennikarskiej,
- wyjaśnia rolę opinii i komentarzy w demokratycznych mediach,
- bada sposób ukazania jednego wydarzenia w artykułach z kilku źródeł, oddziela fakty od opinii i przedstawia wnioski,
- uzasadnia konieczność oddzielania faktów od opinii.
- określa rolę organizacji międzynarodowych na arenie światowej,
- wyjaśnia, jaką rolę odgrywa NATO w polityce obronnej państwa polskiego,
- omawia wybrane ugrupowania międzynarodowe, do których należy Polska,
- opracowuje notatkę o trzech operacjach NATO przeprowadzonych po 2000 r. z uwzględnieniem ich celów i uczestników.
- wskazuje wady i zalety procesu integracji europejskiej,
- podaje nazwy trzech wspólnot europejskich,
- omawia uprawnienia głównych organów Unii Europejskiej,
- analizuje tekst Deklaracji Schumana i określa, jak zmieniła się sytuacja w Europie od czasów autora,
- aktywnie uczestniczy w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej, przedstawia trafne argumenty, uzasadnia swoje stanowisko,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat brexitu i przytacza trafne argumenty.
- wskazuje koszty przynależności Polski do UE,
- przedstawia negatywne skutki swobodnego przepływu osób,
- omawia przeznaczenie poszczególnych rodzajów funduszy unijnych.
- omawia pozytywne i negatywne skutki globalizacji w różnych dziedzinach,
- przedstawia sytuację krajów rozwiniętych i rozwijających się,
- uzasadnia konieczność udzielania pomocy humanitarnej,
- wyjaśnia, czym jest grupa G7,
- omawia problemy związane z migracją,
- omawia główne zagrożenia i wyzwania XXI w.
- wyjaśnia, dlaczego walka ze współczesnym terroryzmem jest trudna,
- redaguje notatkę na temat zamachów terrorystycznych przeprowadzonych w Europie w XXI w.
- aktywnie uczestniczy w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych, przedstawia trafne argumenty.

Wymagania wykraczające: ocena celująca

Uczeń:

- omawia zależności między zaspokojeniem potrzeb i wywiązywaniem się z ról społecznych a samorealizacją i samooceną jednostki,

- podaje konsekwencje braku zaspokojenia poszczególnych potrzeb człowieka,
- przytacza przykłady konfliktu ról społecznych, wskazuje przyczyny, konsekwencje, sposoby rozwiązania problemu,
- przedstawia problem przestrzegania norm społecznych w swoim środowisku (ocena zjawiska, przyczyny i konsekwencje).
- charakteryzuje strategie przyjmowane w czasie konfliktu,
- porównuje konsekwencje przyjęcia określonych postaw wobec sytuacji konfliktowej dla jednostki i społeczeństwa,
- przygotowuje poradnik unikania konfliktów i ich skutecznego rozwiązywania,
- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego uczuć, jakie towarzyszą ludziom podczas konfliktu.
- dokonuje samooceny pod kątem asertywności.
- omawia funkcjonowanie współczesnej rodziny,
- przeprowadza ankietę dotyczącą wartości ważnych w jego rodzinie i prezentuje jej wyniki,
- wyjaśnia, jak na poszczególnych etapach życia jednostki, zmienia się rola rodziny w procesie socjalizacji,
- charakteryzuje przyczyny problemów współczesnych rodzin i omawia ich skutki dla ich członków oraz dla społeczeństwa,
- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego tego, jak w przeszłości obchodzono święta narodowe i religijne.
- wypowiada się na temat najczęściej i najrzadziej wykorzystywanych praw ucznia zapisanych w statucie jego szkoły.
- wyjaśnia, jak bycie świadomym konsumentem wpływa na funkcjonowanie gospodarstwa domowego.
- na wybranych przykładach wykazuje, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych.
- uzasadnia, że wolności i prawa polityczne są konieczne dla funkcjonowania demokracji,
- przygotowuje prezentację na temat działalności wybranej organizacji pozarządowej zajmującej się ochroną praw człowieka,
- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego ochrony praw człowieka.
- przygotowuje poradnik bezpiecznego korzystania z internetu.
- wymienia inne niż policja i straż miejska (gminna) służby porządkowe i określa ich uprawnienia,
- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego bezpiecznego korzystania z sieci oraz unikania zagrożeń związanych z przestępczością.
- podaje, w jakich przypadkach zostaje wprowadzony zarząd komisaryczny,
- ocenia, czy system władz samorządowych sprzyja zaangażowaniu mieszkańców w życie społeczności lokalnej, i przytacza argumenty na poparcie swojego stanowiska,
- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat swojego województwa oraz wydarzeniach i postaciach z jego dziejów.
- - przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat gminy lub miasta, w których mieszka (zasłużone postacie i wydarzenia z dziejów gminy),
- redaguje petycję do władz w sprawie budżetu obywatelskiego,
- gromadzi wiadomości na temat funkcjonowania budżetów obywatelskich w różnych miastach Polski i wyciąga wnioski z analizy zebranego materiału,
- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego strategii rozwiązania określonego problemu społeczności lokalnej,
- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat swojej gminy / swojego miasta.
- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację dotyczącą działań podjętych przez władze swojego powiatu i województwa,
- przyjmuje rolę lidera w przygotowaniu prezentacji na temat wybranych tradycji i zwyczajów swojej społeczności regionalnej,
- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego koncepcji akcji promującej region za granicą.
- proponuje inicjatywy, które warto by zrealizować w okolicy, i wskazuje sposoby ich realizacji.
- wyjaśnia, dlaczego polskie godło w czasach komunizmu wyglądało inaczej niż obecnie,
- prezentuje wybrany element polskiego dziedzictwa narodowego i wyjaśnia, na czym polega jego wyjątkowość,
- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat polskich zabytków i miejsc wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO.
- prezentuje sylwetki wybranych wybitnych Polaków i ocenia znaczenie ich dorobku dla pożytku publicznego.
- przedstawia rolę patriotyzmu we współczesnym świecie.

- wyjaśnia, co wpłynęło na rozlokowanie skupisk poszczególnych mniejszości narodowych w Polsce,
- określa czynniki, które miały wpływ na rozmieszczenie Polonii na świecie,
- przygotowuje wystąpienie dotyczące kryzysów uchodźczych na świecie,
- opracowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat kultury mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce,
- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego koncepcji kampanii informacyjnej popularyzującej orobek wybranych mniejszości narodowych lub etnicznych mieszkających w Polsce.
- omawia wpływ skrajnych postaw na historię XX w.
- ocenia stan demokracji w państwie i uzasadnia swoje zdanie,
- określa, jak zmieniła się liczba monarchii i republik w Europie w ciągu ostatnich 200 lat,
- wyjaśnia, dlaczego większość państw demokratycznych rzadko wykorzystuje model bezpośredni,
- ocenia, która historyczna forma demokracji jest najbardziej zbliżona do dzisiejszego ustroju demokratycznego.
- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat historii polskich konstytucji.
- wyjaśnia, czym zajmują się komisje sejmowe, Prezydium Sejmu RP i Konwent Seniorów,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat ograniczania prawa do głosowania i kandydowania w wyborach parlamentarnych i przedstawia trafne argumenty.
- przygotowuje w ciekawej formie prezentację na temat historii polskiego parlamentu.
- omawia okoliczności przywrócenia urzędu prezydenta w Polsce,
- aktywnie uczestniczy w ćwiczeniu dotyczącym przygotowywania reform przez ministrów, przyjmuje rolę lidera grupy i jako minister wygłasza przemówienie oraz przytacza trafne argumenty.
- objaśnia, czego dotyczyło ostatnie orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego.
- charakteryzuje polską scenę polityczną.
- omawia rolę NSZZ „Solidarność” w najnowszej historii,
- odpowiada, czy międzynarodowe organizacje pozarządowe powinny wpływać na władze danego kraju, i przytacza trafne argumenty,
- opowiada o swoich doświadczeniach z pracy wolontariackiej,
- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację o organizacjach pozarządowych, które funkcjonują w najbliższej okolicy,
- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego założenia stowarzyszenia,
- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego akcji wolontariackiej.
- ocenia, jak często na jego poglądy, decyzje i wybory mają wpływ media społecznościowe,
- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat wybranej kampanii społecznej, dokonuje analizy zastosowanych w niej środków.
- analizuje wyniki badań opinii publicznej, formułuje wnioski, określa przyczyny zaobserwowanych zjawisk, wyraża własną opinię na wskazany temat i uzasadnia odpowiedź,
- znajduje informacje o protestach przed ambasadami różnych krajów, omawia to zjawisko i przedstawia swoje zdanie na ten temat,
- ocenia, jaki wpływ ma prawo weta w Radzie Bezpieczeństwa ONZ na skuteczność działań tego organu,
- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat najważniejszych działań Polski w strukturach ONZ i NATO.
- omawia główne zagadnienia i problemy funkcjonowania UE,
- aktywnie uczestniczy w pracy zespołu rozważającego dwie koncepcje rozwoju Unii Europejskiej, organizuje głosowanie i podsumowuje jego wyniki,
- przyjmuje rolę lidera w prowadzeniu projektu dotyczącego obchodów Dnia Europejskiego.
- ocenia proces integracji Polski z Unią Europejską,
- rozważa, jakie mogą być konsekwencje wychodzenia kolejnych krajów z UE,
- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat inicjatyw unijnych skierowanych do młodych ludzi.
- proponuje, w jaki sposób młodzi ludzie mogą dbać o środowisko,
- wyjaśnia, czym jest Młodzieżowy Strajk Klimatyczny,
- przedstawia sylwetkę Grety Thunberg,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji o wyzwaniach związanych z migracją, przytacza trafne argumenty, proponuje sposoby rozwiązania problemu,
- znajduje informacje o inicjatywach na rzecz osób potrzebujących z krajów Południa, w które mogą się zaangażować młodzi ludzie,

- opracowuje reportaż dotyczący zmian klimatu,
- przygotowuje w ciekawej i wyczerpującej formie prezentację na temat najbiedniejszych państw świata,
- aktywnie uczestniczy w dyskusji na temat wpływu światowych problemów na niego i jego rówieśników oraz przytacza trafne argumenty.
- opowiada o zamachu na World Trade Center,
- przygotowuje prezentację dotyczącą konfliktu na Ukrainie,
- aktywnie uczestniczy w pracy zespołu mającej na celu zaproponowanie sposobu zakończenia jednego ze współczesnych konfliktów zbrojnych, podaje konkretne propozycje i przedstawia trafne argumenty.